

ТВОРЕННЯ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ

Виконала:

Студентка ФТМ 1-19

Калюжна Анастасія

Термінологічна лексика є вагомою складовою сучасної української мови. У нашій мові терміни виникли у 9 столітті за часів існування Київської Русі. Проходячи ренесансний етап у середині 19 століття, «золоте десятиріччя» у період з 1921 по 1931 рік та значний занепад за часів панування радянської влади, термінологія продовжувала розвиватись та наповнювати лексику все новими і новими термінами, що на сьогодні є потужним лексичним масивом нашої мови.

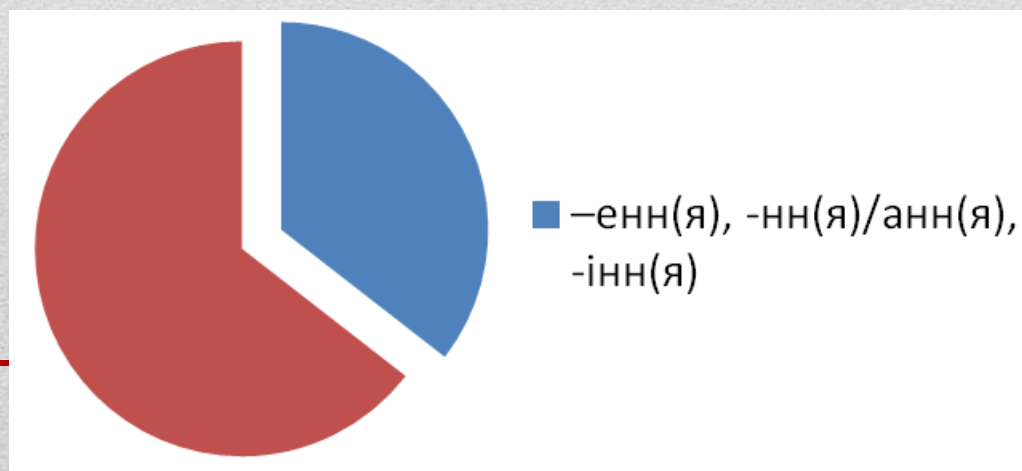
Однією з найактивніших словотвірних моделей для творення термінів є суфіксація. Для створення термінів суфіксальним способом використовують велику кількість словотвірних моделей різної продуктивності. Суфіксальний метод використовується для відображення у слові присутності певного узагальненого значення, що виражено в спеціальній формі. За суфіксом слово класифікується до певної частини мови та має здатність виконувати у реченні певну синтаксичну роль.

СЛОВО ⇒ СЛОВНИК

Найактивнішими для утворення термінів є, у поєднанні з повнозначними частинами мови, суфікси:

- Іменник + -ник, -изм/-ізм, -ант, -ат;
- Прикметник + -ість, от(а);
- Дієслово + -енн(я), -нн(я)/анн(я);
- Числівник + -ин.

Приблизно 35,5% простих власне українських термінів виникають від поєднання основи дієслова з суфіксами -енн(я), -нн(я)/анн(я), -інн(я). Саме вони є найуживанішими в сучасній українській термінології.

При додаванні до основи дієслова суфікса –ник (-льник), утворюються терміни, що можуть позначають наступні категорії понять:

- Особа – виконавець певної дії, яка належна до певної професії (палітурити - палітурник);
- Тимчасове заняття особи (замовляти – замовник);
- Предмет, назва видання якого вказує на те, яку дію він допомагає виконувати (збирати – збірник, довідуватися – довідник).

Дієслова разом з суфіксом –ат використовують для називання особи, яка є предметом дії (адресат), документів (реферат), розмірів документа (формат). При використанні словотвірної моделі «дієслово + суфікс –ант (-ент)» творять терміни на позначення «активного носія процесуальної ознаки» (особа, установа; рецензент, депонент; патент, документ).

реферат

Суфікси –нн(я), -анн(я), -енн(я), -інн(я), -уванн(я), -юванн(я), при поєднанні з дієсловами, утворюють терміни на позначення предметної дії.

Суфікс –нн(я) використовується для позначення у термінах «предметної дії стосовно певних об'єктів» та називає виробничі процеси (формування, ведення, бронювання). Даний суфікс, при позначенні того, що дія була здійснена стосовно особи, може вказувати на дію або процес виробництва та на дію, що спричинена психологічними особливостями людини (обслуговування, абонування, зацікавлення).

Специфічні виробничі процеси опрацювання первинних документів, процеси, що позначають «переміщення в просторі, тривалість в часі», дії, що позначають «відтворення, збільшення кількості» (індексування, постачання, дублювання) утворюються за допомогою додавання до основи дієслова суфікса – нн(я). Також цей суфікс використовується щоб підкреслити у терміні, що він вказує одночасно як на сам процес, так і на його результат (збереження, надходження).

збереження

Продуктивним для створення документознавчого масиву термінів є суфікс –ація у поєднанні з основою іменника. При позначенні відомостей, документів, сукупностей документів (документація, публікація) та елементів оформлення книги (орнаментация, ілюстрація) використовується такий спосіб творення термінів.

За допомогою словотвірної моделі типу «іменник + суфікс –ник, -к(а), -ок, -ств(о), -цтв(о)» утворюється велика кількість термінів на позначення «носія предметної дії». Вони можуть бути розділені на такі основні групи:

- Терміни на позначення особи за родом її діяльності (іменник в основі вказує на об'єкт діяльності) (книжник);
- Терміни, що позначають предмети – види видань, твірна основа в яких вказує на зміст цього документа (словник, цінник);
- Терміни на позначення видів видань, що мають у своїй назві вказівку на їх цільове призначення (путівник);
- Терміни, що використовуються для позначення друкованих видань та несуть в своїй назві визначення періодичності виходу цього видання в світ (річник, тижневик).

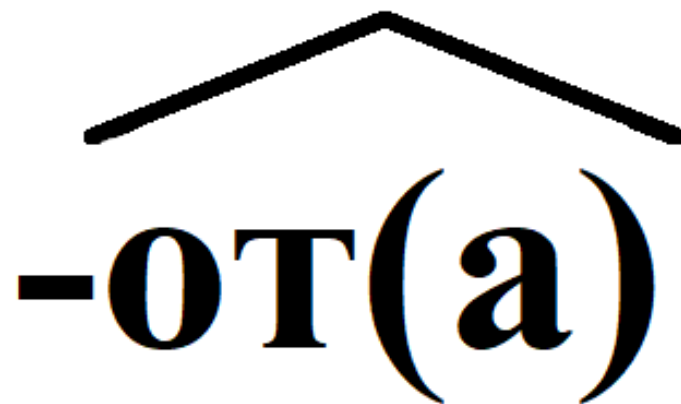
-НИК

«Абстрактна ознака», що вказує на певні властивості реальних об'єктів, передається у термінах сполученням прикметника з суфіксами –ість, от(а), -ин(а), -изн(а), -н-.

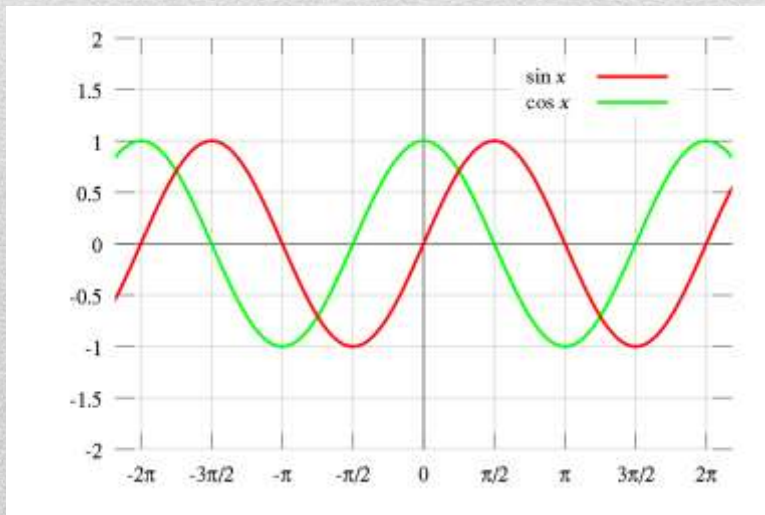
The diagram shows the suffix **-ість** in a bold, black, sans-serif font. Above the letters is a black outline of a simple house with a triangular roof, indicating that the suffix is used to form abstract nouns from adjectives.

The diagram shows the suffix **-от(а)** in a bold, black, sans-serif font. Above the letters is a black outline of a simple house with a triangular roof, indicating that the suffix is used to form abstract nouns from adjectives.

Суфікс –ість є найбільш продуктивним з усіх суфіксів, що поєднуються з прикметниками. Утворені терміни можуть позначати:

- Абстрактні властивості (компактність);
- Властивості, що визначаються кількісними ознаками (періодичність);
- Фізико-хімічні властивості (вологість);
- Властивості, що передають «психологічні особливості осіб» (поінформованість);
- Показники статистики (відвідуваність).

При приєднанні суфіксу –ість (-ність) до власномовної або іншомовної твірної основи, якою можуть виступати основи як якісних, так і відносних прикметників, утворюються терміни, що виражають абстрактну ознаку (дискретність, раритетність, інформативність, доступність).

доступність

Дієслово у поєднанні з суфіксом –атор широко застосовується при позначенні осіб, у назві яких відображається належність до певної професії з великим ступенем абстрагованості (класифікувати – класифікатор, інформувати – інформатор). Терміни, що відображають у своїй назві «пристрій, що виконує дію» (нумерувати – нумератор) та «предмет, за допомогою якого виконується дія» (рубрикувати – рубрикатор) також утворюються завдяки цій словотвірній моделі.

A diagram showing a black outline of a house roof above the text **-атор**. A horizontal red line is positioned below the text.

На думку мовознавця Марії Комової, що широко досліджувала термінологію в українській мові, суфіксальний спосіб творення термінів є високопродуктивним та обширним. Аналіз української термінології дає змогу зробити висновок, що суфіксальних словотворчих формантів є дуже велика кількість, вони досить численні. Суфікси, приєднуючись до різних основ (переважно до іменникових, а також дієслівних, прикметникових), утворюють слова з новим лексичним значенням чи змінюють форму слова.

**ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ**
